

Боге Петрески, ДУКО ТАСЕВ (1858–1943) – КИЧЕВСКИ ВОЈВОДА
Кичево, 2000, 133¹

Најновата публикација на Боге Петрески „Дуко Тасев (1858-1943) – Кичевски војвода“ е напишана на 133 страници. По обемниот вовед Петрески во кратки црти се навраќа на општествено-политичките прилики во Македонија, со особен осврт на Западна Македонија, посебно на Кичевијата од крајот на 19 век. При тоа, во овој дел од публикацијата, Петрески го регистрира забележителното учество на жителите од Кичевијата во борбите на српскиот и на бугарскиот народ за конечно ослободување од турското владеење за време на познатите српско-турски и руско-турски војни, како и во т.н. Брсјачка буна.

Во посебна глава Петрески дава географско-историски пресек на Јудово, родното село на војводата, преку многу описи, фотографии и фактографски податоци.

Централната глава во публикацијата носи наслов „Дуко Тасев (1858-1943)“. Таа целосно е посветена животописот и првобитната дејност на војводата за на крајот авторот да заклучи дека Дуко Тасев е значајна фигура во националноослободителните и револуционерни борби на македонскиот народ во предлинденскиот период во Кичевијата и воопшто во Македонија. Според содржината на оваа носечка глава, авторот констатира дека уште во

1884 година, во личноста на Дуко Тасев, во Македонија се појавил забележителниот борец, најпрво ајдутски а потоа и комитски револуционер, востаник и на крајот војвода, кој доследно и храбро се борел за слободата на поробените македонски народ, а подоцна предводел и своја комитска чета. Во оваа глава Петрески го прикажува Дуко Тасев како храбар, смел, верен и докажан борец и приврзаник на идеите на македонското националноослободително движење, кој го штител месното население или во поширока смисла на зборот, македонскиот незаштитен народ од турските злосторства. Како резултат на една таква акција, за да не падне во рацете на иноверниот поробувач на нашиот народ, во почетокот на 1885 година Дуко Тасев се засолнил во соседна Бугарија. Но немирниот дух на револуционерот не мирувал. Тој сакал да се врати во својата татковина и да ги продолжи револуционерните акции, со цел и понатаму активно да му помага на својот измачен и поробен македонски народ.

Таа своја желба ја реализирал пролетта 1885 година, кога 19/20-годишниот Дуко Тасев со една чета македонски револуционери, предводена од рускиот мајор Калмиков, ноќта меѓу 18 и 19 мај ја преминале бугарско-турската граница и навлегле во Македонија. Во оваа глава

¹ Кратка верзија од промотивната реч во Домот на културата во Кичево на 10 октомври 2000 година.

Петрески подробно ги опишува движењето на четата, честите и бројни турски потери и заседи, одделните судири со аскерот, смртта на Калмиков и на поголем број четници и нај-после заробувањето на преостанатите 18 борци. По овој немил настан Петрески ја опишува Дуковата голгота. Имено, со дел од своите соборци, на 18 декември 1885 година, затворениците биле одведени во познатиот солунски затвор Беаз Куле, оттука во Чанак Кале во наредната 1886 година, потоа патувале по море и пристигнале пеш до градот Алеп, оттаму повторно пешачеле до познатиот анадолски малоазиски затвор Дијар Бекир, па во Аргале Мадем. Осуден на 10 години тешка или сурова робија, војводата Дуко Тасев одлежал 7 години затвор. По султанската амнестија во 1893 година, во историската година кога во Македонија се основала ВМРО, со преживеаните шестмина соборци, војводата повторно одел пеш до градот Трапезунд, а оттаму со брод до Солун, па пак пеш до родното Јудово кога се вратил во татковината. Меѓу преживеаните, Петрески го спомнува легендарниот јунак на Мечкин Камен – Питу Гули, еден свој другар од село Кривогаштани (Прилепско) и други соборци.

Во централната глава во публикацијата Петрески ја регистрира револуционерната дејност на војводата Дуко Тасев сè до 1897 година, кога ВМРО му доверува на прекалениот и вешт војвода да основа комитска чета. Подготовките за таа цел се вршеле во манастирот Пречиста Кичевска. Дуковата чета ја сочинувале следните соборци: Јордан Силјанов – Пиперката од с. Козица, Кичевско, Наќе Јанев од с. Лавчани, Јане Стоја-

нов - Гркоски од село Брждани, Никола Геројски од село Крушје – Порече, Стефан Чедо од село Стругово (Демирхисарско) и попот Стојан од село Подвис.

Во публикацијата Боге Петрески ги обработува настаните поврзани со организираните гибели на најголемите злосторници и пакосници во Кичевијата од тоа време - Муарем-бег (Ремко), 1897 година и на Адреман-бег, 1900 година. Како и секој македонски револуционер во такво време и во такви прилики, за да не настрада од евентуалните турски потери и одмазди, Дуко Тасев се засолнил во Бугарија. Тоа бил најлесниот начин да се спаси сопствената кожа, затоа што до 1908 година соседна Бугарија сè уште била вазал на турско-османската империја и во неа можело да се патува без паспорт. Затоа во Бугарија се нашло толку бројно македонско иселеништво и печалбарство.

По овој последен револуционерен зафат на војводата, авторот Боге Петрески го следи животот на Дуко Тасев во Бугарија сè до смртта, која настапила 2 март 1943 година, кога војводата имал 85 години. Во тој долг временски интервал, според Петрески, војводата Дуко Тасев само еднаш, по многу тешкотии и опасности, во текот на 1939 година успеал да дојде во татковината и во родното Јудово. Живеејќи тежок живот во Бугарија како емигрант, авторот ги пренесува интимните копнежи на војводата Дуко Тасев да ја види конечно ослободена својата татковина Македонија. Тоа Боге Петрески го пронашол во неговите спомени. Имено, на прашањето од собирачот на спомените (во 1937 година) дали сака уште еднаш да ја посети својата

татковина, тој одговорил: „Стар сум и по малку слеп. Жалам за мојата бујна младост и ми е тешко што после толку маки, жртви и страдања, нашата убава мајка Македонија, сè уште е под туѓа власт. Но, господ гледа и македонската вистина ќе навладее над сè.“ Овој силен патриотски излив и копнежот по родната татковина која сакал да ја види конечно слободна, а за што целиот живот војувал и ја дал својата младост, па дури морал и да емигрира од својот роден крај, се гледаат и од неговиот повик до возвишениот Господ, што авторот го ставил како носечко мото на седмата страница од книгата.

На крајот, авторот Боге Петрески преку прилози се навраќа на спомените за Дуко Тасев. Прилозите се од: Ангелина Дукова Тасева –

Тодорова, неговата ќерка, Нове Иваноски, од с. Јудово, Цветан Аврамовски и Бранко Спиоровски од с. Брждани, Милица Мицкоска од Кичево, Цветан и Добре Аврамоски од с. Другово.

Последната глава е посветена на одразот на војводата Дуко Тасев во народните песни.

Публикацијата е збогатена со 24 фотографии, 3 карти, 1 факсимил, 5 народни песни, 6 спомени и повеќе фусноти и објаснувања.

Најновата публикација на Боге Петрески претставува ценет прилог во македонската историска наука, особено за историјата на македонското националноослободително движење во западниот дел од Македонија од крајот на 19 и почетокот на 20 век.

Александар Трајановски

Киро Глигоров, МАКЕДОНИЈА Е СÈ ШТО ИМАМЕ Три, Скопје, 2001, 575

Пред нас е едно ретко издание со историска содржина. Станува збор за мемоарскиот труд на првиот претседател на Република Македонија, Киро Глигоров „Македонија е сè што имаме“, кој иако не е истражувачки историографски потфат, сепак ќе има значајно место во нашата историографија.

Уште на почетокот авторот објаснува зошто оваа книга го носи насловот „Македонија е сè што имаме“, за потоа да ги проследиме првите негови допири со неа.

Поради историските случувања, авторот на трудот ценел за потребно, на почетокот, подробно да ја раскаже приказната за неговото раѓање, име и презиме, со што на пласти-

чен начин ја покажал суровоста на секојдневното на македонскиот народ во втората деценија на дваесеттиот век.

Периодот на оформувањето на Глигоров го следиме преку неговите спомени за гимназиските денови во Скопје, создавањето на една „Група Македонци“, во која членувале Асен Симитчиев, Венко Марковски, Божан Ризов, Пенчо Икономов, Киро Црногорски, Илија Брашнарски и Димче Аџи Митрески. Членовите на оваа група, како и нејзината работа, според мислењето на Глигоров, претставува на некој начин зачеток на Македонската младинска револуционерна организација (ММРО). Во идејното издигнување на македонски-